

М. Костомаров і його епоха: текст і контексти

(ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України
Рівненський обласний краєзнавчий музей
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв РДГУ

**М. КОСТОМАРОВ І ЙОГО ЕПОХА:
ТЕКСТ І КОНТЕКСТИ**
*(до 200-річчя від дня народження
Миколи Костомарова)*

Збірник наукових праць

м. Рівне

УДК 930.1 (477): 821.161.2 Костомаров
К 72

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Рівненського державного гуманітарного
університету (протокол № 4 від 27 квітня 2017 р.)*

Редакційна колегія:

Скрипник Г. А. – академік УАН, директор Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, доктор історичних наук, професор.

Постоловський Р. М. – ректор РДГУ, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Академії соціальних і педагогічних наук, заслужений діяч науки та техніки України.

Павелків Р. В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор РДГУ.

Вербець В. В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціальних досліджень РДГУ, академік Української Академії Акмеологічних наук.

Сверлюк Я. В. – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора Інституту мистецтв РДГУ з наукової та навчальної роботи.

Шелюк Л. О. – кандидат історичних наук, професор, ректор Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

Шевчук С. І. – кандидат філологічних наук, директор Інституту мистецтв РДГУ, заслужений працівник культури України.

Наумовська Л. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри фольклористики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Прокопович Т. Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв РДГУ.

Шеретюк В. М. – кандидат історичних наук, доцент, декан історико-соціологічного факультету РДГУ.

К 72 Костомаров і його епоха: текст і контексти : зб. наук. праць / ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України; Інститут мистецтв РДГУ; РОКМ. – Рівне: Волинські береги, 2017. – 184 с.

ISBN 978-966-416-500-3

Збірник наукових праць, присвячений 200-річчю від народження видатного вченого, письменника, педагога, громадського діяча, організатора та члена Кирило-Мефодіївського братства Миколи Івановича Костомарова. Висвітлюються актуальні питання його наукової, етнографічно-фольклористичної та художньої спадщини.

Видання адресоване широкому колу шанувальників творчості М.Костомарова.

*Автори статей відповідають за достовірність і вірогідність викладеного матеріалу.
Міркування авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ЗМІСТ

Постоловський Руслан. У віхах пам'яті Рівненського державного гуманітарного університету	5
Богатирчук-Кривко Світлана. Автографи М. Костомарова на скрижалях історії Рівненщини.....	9
Алієва Людмила. Павло Чубинський і Микола Костомаров: творчі взаємини і дослідницькі інтереси.....	12
Булига Олександр. Почаївська лавра в епістолярній спадщині та мемуарах Миколи Костомарова	18
Вернюк Назар. Духовні міфи України в студіях М. Костомарова та М. Грушевського	25
Вернюк Ярослава. Художні обриси Миколи Костомарова.....	35
Істоміна Галина. Волинське гончарство у XIX столітті	39
Салтовська Наталія. Фольклористичні студії М. Костомарова в університеті Св. Володимира	48
Наумовська Наталія, Наумовська Олеся. Потойбічна орніто-символіка зозулі в українському фольклорі: дослідницькі інтенції М. Костомарова	55
Кузьма Оксана. Драматургічна майстерність М. Костомарова («Кремуцій Корд»)	63
Паріс Олена. Ідеї панславізму в площині українського націотворення: погляди «Руської трійці» та Кирило-Мефодіївського братства.....	72
Підгорна Лілія. Художньо-образна структура чумацьких і рекрутських пісень (на матеріалах записів Миколи Костомарова з Волині 1844 р.).....	82

Прокопович Тетяна. Художня рецепція козацької пісні: Микола Костомаров і Казимир Любомирський.....	91
Ромащенко Людмила. Історична проза Миколи Костомарова: проблематика і художні особливості.....	100
Семенюк Лариса. Поле Берестецької битви в історико-краєзнавчих студіях М.І. Костомарова	106
Сокіл Тетяна. Художній виклад історії України в драматургії М. Костомарова	113
Сташук Олександр. Взаємини Миколи Костомарова з митцями-художниками.....	126
Товкайло Олександра. Микола Костомаров і культура провінції	133
Товт Ольга. Художній світ драми «Эллины Тавриды» Миколи Костомарова	143
Цапун Раїса. Фольклорні пам'ятки Волинського Полісся: записи Миколи Костомарова та популяризація студентським ансамблем «Джерело».....	152
Шевчук Степан. Опуси з життєписних орієнтацій М. Костомарова	158
Яблонська Ольга. «Юпитер светлый плывет по зеленым водам киммерийским» М. Костомарова в контексті творчих взаємозв'язків	169
Яськів Богдан. Роль М.І. Костомарова у становленні і розвитку української національної історії.....	174
<i>Відомості про авторів.....</i>	181

Руслан Постоловський

**У ВІСІАХ ПАМ'ЯТІ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Правдива любов історика до своєї Вітчизни може виявлятися лише в суворій повазі до правди.

Микола Костомаров

За визначенням Валерія Смолія, академіка НАН України, директора Інституту історії України постать М. Костомарова (псевдоніми – Ієремія Галка, Іван Бочаров та ін.) багатогранна. Український історик, історіограф, археолог, педагог, міфолог, фольклорист, етнограф, бібліограф, письменник, мистецтвознавець, громадський діяч, один з організаторів Кирило-Мефодіївського братства, Микола Іванович Костомаров також виявився знавцем багатьох європейських класичних мов. Власне останнє найбільше прислужилося вченому у різнобічній дослідницькій діяльності.

Як християнин за віросповіданням М.Костомаров вважав, що можливості історичного пізнання «обмежуються волею Божественного Провидіння, Волею Бога» [6, с.514]. Як науковець, він відстоював об'єктивні мотивації існування українського етносу, вводив його у світовий та європейський контексти, для доказовості використовував пам'ятки індоєвропейської і світової міфології. Посилаючись на грецьку, римську, давньоєгипетську, арабську, німецьку, французьку мови, вводив у науковий обіг пам'ятки, фіксовані в літописах Київської Русі, патристики, що засвідчують розселення, переселення давньоруських (праукраїнських) племен у європейському ареалі. Його концепція переконлива, сприяє утвердженню народної словесності, її жанрів від прадавнини, ще до Київської Русі.

Рівняни, особливо науково-педагогічний потенціал ВНЗ, дають Україні новий імпульс пізнання багатовекторної спадщини Миколи Костомарова: від спростування енциклопедичних ярликів і трактувань тоталітарного режиму («український буржуазний історик»,

«член Кирило-Мефодіївського товариства – ліберального-буржуазного крила») – до утвердження його спадщини як популяризатора української національної державної ідеї та слов'янської федерації у Європі, подвижника академічної освіти й науки, речника творення української ідентичності.

Розвиток костюмарознавства найперше започатковувався на Рівненщині з поодиноких публікацій, пов'язаних з пошануванням Берестецької битви. Якісний поштовх для комплексних досліджень спадщини М.Костомарова дало відзначення 175-річчя народження видатного вченого і митця. Організаційним ентузіазмом педінституту та інституту культури (ініціативою доцентів, кандидатів наук Віталія Тищука та Степана Шевчука), творенням наукових студій, рівненські вчені засвідчили повагу до величної постаті в українській національній історії.

Зростаючий український патріотизм громадян України сприяв проведенню у 1992 р. науково-практичної конференції «Микола Костомаров і проблеми суспільного та культурного розвитку української нації». До наукового форуму прилучилися півтори сотні учасників форуму з Києва, Донецька, Львова, Сум, Чернігова, Одеси та ін. Вагомо, що до наукового обговорення приєдналися відомі вчені України, аспіранти ВНЗ та дослідники академічних установ [3]. Виступи, дискусії учасників конференції, а також змістовні матеріали виданого збірника, внесли чимало нових штрихів до портрету провісника самостійної України. Знаково й те, що перше видання завершилося бібліографією публікацій М.І.Костомарова і літератури про нього, укладеної співробітником Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки [3, с. 232-237].

Надалі науково-практична конференція відбулася з присвятою 180-річчю від дня народження М.Костомарова та 150-річчю від дня народження вченого Федора Вовка. Видавалися наукові записки дослідників під орудою Рівненського державного інституту культури за назвою «Українська культура в іменах і дослідженнях» [7]. Авторами наукових статей були вчені Рівного, Києва, Львова, Одеси, Чернівців, Луцька. Для учасників форуму та рівнян проводилася виставка творчих робіт Анатолія Покотюка «Свята Україна». Як у першій, так і другій науковій конференціях брав участь вчений, доктор історичних наук, завідувач відділу української історіографії

Інституту історії України НАН України, лауреат премії ім. М. Костомарова Ю.А. Пінчук.

У 2007 р. продовжилися традиції місцевого дослідництва науково-творчих здобутків М. Костомарова спільно з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Інститутом мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, Рівненським інститутом слов'янознавства КСУ при підтримці обласного управління культури та туризму, обласним краєзнавчим музеєм. Відзначалося також 190-річчя з дня народження вченого. Сенсаційним виявилось дослідження Хіросі Катаока з Японії, який удосконалював у нашому Інституті мистецтв знання традиційної української народної пісні, мови, а нині він є докторантом ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України.

У серії заходів закарбувалася науково-практична конференція «Микола Костомаров у вимірах сучасності» з виданням однойменного збірника [4]. До такої пам'ятної дати науковцем Степаном Шевчуком, директором Інституту мистецтв РДГУ був підготовлений і відтворений фотоспособом збірник 1859 року, створений Миколою Костомаровим «Народні пісні, зібрані у західній частині Волинської губернії 1844 р.», що видавалися у Малоруському літературному збірнику Д. Мордовцевим та Г. Пасхаловою (Саратов). Там М. Костомаров відбував заслання за участь в організації таємного політичного молодіжного братства та підготовку до нього програми «Закон Божий» (Книга Буття українського народу) [2].

Кафедрами всесвітньої історії, історії України, образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, музичного фольклору, українознавства, історії, теорії музики та методики музичного виховання РДГУ видавався збірник наукових праць про участь письменників, вчених Києва у Кирило-Мефодіївському братстві. Також рівненські дослідники висвітлювали різнобічні питання взаємин Т. Шевченка з М. Костомаровим та П. Кулішем, здійснювали спроби реконструкції пісенного фольклору за фіксаціями М. Костомарова 1844 р. [1].

Студентська молодь нашого університету поглиблено пізнає грані світогляду і таланту М. І. Костомарова. У перспективі на нас чекає чимало важливих і актуальних доповнень до правдивого відображення життя і різнобічної діяльності вченого, письменника,

громадсько-політичного діяча, який своєю титанічною працею заклав фундамент досліджень Великої Волині.

Микола Костомаров необхідний нині і нам всім, бо допомагає своїм духовно-інтелектуальним досвідом утверджувати українську ідентичність у славістичному і європейському контекстах, сприяти її визнанню у сучасному світі. Він є прикладом жертвовної педагогічної праці як у гімназіях Рівного, Києва, так і в університетах св. Володимира і Санкт-Петербурга.

Джерельні приписи:

1. Волинь у фольклорно-етнографічних писаннях Миколи Костомарова / Упоряд. текст., підгот. післямови С.І.Шевчука. – Рівне: Волинські обереги, 2007. – 252 с.

2. Костомаров М.І. «Закон Божий» (Книга Буття українського народу) / М.І. Костомаров. – К.: Либідь, 1991. – 40 с.

3. Костомаров Микола і проблеми суспільного та культурного розвитку української нації : Зб. наук. практи. конф., присв. 175-річчю з дня народження М.Костомарова (Рівне, 14 -16 трав. 1992 р.). – Рівне, 1992. – 242 с.

4. Костомаров Микола у вимірах сучасності : Зб. наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції / РДГУ. – Рівне: Волинські обереги, 2007. – 220 с.

5. Пінчук Ю.А. Відображення елементів української національної ідеї в науковій творчості М. Костомарова / Ю. А. Пінчук // Український історичний журнал. – 2007. – № 2 (берез. – квіт.). – С. 78-88.

6. Смолій В.А. та ін. Микола Костомаров віхи життя і творчості: Енцикл. довід./ В.А. Смолій, К.А. Пінчук, О.В.Ясь. Вступ ст. і заг. ред. В.А. Смолія – К.: Вища шк. – 543с.

7. Українська культура в іменах і дослідженнях, присвячується 180-річчю Миколи Костомарова та 150-річчю Федора Вовка. – Рівне: Україна-Синтез, 1997. – 195 с.

Підписано до друку 11.05.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «PT Serif». Друк офсет. Ум. друк. арк. 10,7. Наклад 100 пр. Зам. 36.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi@mail15.com
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».